TURKISTON GENERAL-GUBERNATORLIGIDA ESKI VA YANGI SHAHARLAR AHOLISINING XO‘JALIK FAOLIYATI

Sulaymonova Farangizbegim
Toshkent Kimyo xalqaro universiteti
Namangan filiali Tarix yo‘nalishi
4-bosqich talabasi
Ilmiy rahbar: **Shamsiddinov Bahodir**
E-mail: sulaymonovafarangizbegim@gmail.com
Tel.: +998 93 802 96 03

Annotatsiya

Maqolada XIX asrning ikkinchi yarmi – XX asr boshlarida Turkiston general-gubernatorligidagi eski va yangi shaharlar aholisining xo‘jalik faoliyati tarixiy-qiyosiy yondashuv asosida tahlil qilinadi. Eski shaharlardagi hunarmandchilik, mahalliy bozor savdosi, dehqonchilik va uy xo‘jaligi bilan yangi shahar qismlarida rivojlangan sanoat, temiryo‘l transporti, savdo tashkilotlari hamda bank-kredit munosabatlari o‘rtasidagi farq va bog‘liqlik aniqlashtiriladi. Rossiya imperiyasining mustamlakachilik siyosati sharoitida paxtachilikning kengayishi, xomashyo eksporti va mahalliy ishlab chiqaruvchilarning raqobat muhitidagi holati ko‘rib chiqiladi. 1867, 1888 va 1899-yillardagi institutsional-transport o‘zgarishlari hamda 1897-yilgi Toshkent aholi ko‘rsatkichi tahlilga jalb etiladi. Xulosa sifatida eski va yangi shaharlar ikki alohida xo‘jalik dunyosi emas, balki iqtisodiy jihatdan o‘zaro bog‘langan, shu bilan birga noteng rivojlangan makonlar bo‘lganligi asoslanadi.

Kalit so‘zlar: Turkiston general-gubernatorligi, eski shahar, yangi shahar, xo‘jalik faoliyati, hunarmandchilik, savdo, paxtachilik, sanoat, temiryo‘l, mustamlakachilik iqtisodiyoti.

Аннотация

В статье на основе историко-сравнительного подхода рассматривается хозяйственная деятельность населения старых и новых городских частей

Туркестанского генерал-губернаторства во второй половине XIX — начале XX века. Анализируются традиционные ремёсла, земледелие и базарная торговля старого города, а также промышленность, железнодорожный транспорт, торговые организации и кредитно-банковские отношения новых районов. Особое внимание уделено воздействию колониальной экономической политики Российской империи, расширению хлопководства и усилению зависимости региона от внешнего рынка. Рассмотрены изменения 1867, 1888 и 1899 годов, а также данные переписи населения Ташкента 1897 года. Показано, что старые и новые городские районы различались по структуре занятости, но оставались тесно экономически взаимосвязанными.

Ключевые слова: Туркестанское генерал-губернаторство, старый город, новый город, хозяйственная деятельность, ремесло, торговля, хлопководство, промышленность, железная дорога, колониальная экономика.

Abstract

This article examines the economic activities of residents in the old and new urban districts of the Turkestan Governor-Generalship during the second half of the nineteenth and the early twentieth centuries. Using a historical-comparative approach, it explores traditional crafts, agriculture and bazaar trade in the old quarters alongside emerging industries, railway transport, commercial enterprises and banking in the newer districts. The study discusses the effects of Russian imperial colonial economic policy, especially the expansion of cotton cultivation and the growing dependence of local production on external markets. It considers institutional and transport changes in 1867, 1888 and 1899, as well as the 1897 population figure for Tashkent. The analysis concludes that old and new urban areas were economically interconnected despite significant differences in their occupational structures and access to resources.

Keywords: Turkestan Governor-Generalship, old city, new city, economic activity, handicrafts, trade, cotton cultivation, industry, railway, colonial economy.

KIRISH (INTRODUCTION)

XIX asrning ikkinchi yarmi va XX asr boshlarida Turkistonning shahar xo‘jaligi Rossiya imperiyasi hukmronligi sharoitida sezilarli o‘zgarishlarga uchradi. 1867-yilda Turkiston general-gubernatorligining tuzilishi yangi harbiy-ma’muriy boshqaruv tizimini shakllantirdi. Mazkur jarayonda mavjud tarixiy shahar mahallalari bilan yangi ma’muriy va savdo-sanoat hududlari o‘rtasida hududiy hamda iqtisodiy tafovutlar yuzaga chiqdi. Ayniqsa, Toshkentda eski va yangi shahar qismlarining shakllanishi mehnat taqsimoti, bozor infratuzilmasi va aholining iqtisodiy imkoniyatlarini qiyosiy o‘rganish uchun muhim tarixiy misoldir [1].

Eski shahar muhitida hunarmandchilik ustaxonalari, an’anaviy bozorlar, mahalla doirasidagi xizmatlar, bog‘dorchilik va shahar atrofi dehqonchiligi o‘z mavqeini saqlab qoldi. Yangi shahar hududlarida esa harbiy-ma’muriy idoralar bilan bir qatorda savdo tashkilotlari, qayta ishlash korxonalari, omborlar va transport xizmatlari rivojlandi. Biroq bu bo‘linishni eski shaharda faqat an’anaviy, yangi shaharda esa faqat zamonaviy iqtisodiyot mavjud bo‘lgan, degan soddalashtirilgan tasavvur orqali tushuntirish to‘g‘ri emas: har ikki qism o‘rtasida mahsulot, mehnat va kapital almashinuvi davom etgan [2].

Tadqiqotning maqsadi Turkiston general-gubernatorligi shaharlarida iqtisodiy faoliyatning hududiy va kasbiy tarkibini ochib berish, eski hamda yangi shahar qismlarining xo‘jalik xususiyatlarini qiyoslash, paxtachilik va temiryo‘l infratuzilmasi bilan bog‘liq iqtisodiy o‘zgarishlarning mahalliy aholi turmushiga ta’sirini ilmiy izohlashdan iborat. Asosiy tadqiqot savoli shundan iboratki, mustamlakachilik davrida shakllangan yangi shahar iqtisodiyoti eski shaharning an’anaviy xo‘jaligi bilan qanday bog‘langan va bu bog‘liqlik iqtisodiy imkoniyatlarni qay darajada noteng taqsimlagan?

MATERIALLAR VA METODLAR (MATERIALS AND METHODS)

Maqolani qayta ishlashda dastlabki matndagi tarixiy ma’lumotlar hamda unda ko‘rsatilgan umumlashtiruvchi tadqiqotlar, ensiklopedik nashrlar va statistik manbalarning bibliografik ma’lumotlari asos qilib olindi. Xususan, Turkistonning mustamlaka davri tarixi yoritilgan ishlarda shahar iqtisodiyotining o‘zgarishi [2; 3], 1897-yilgi aholini ro‘yxatga olish ma’lumotlarida esa demografik ko‘rsatkichlar [5] aks etgan. Shaharlar

xo‘jaligini davriy manbalar orqali o‘rganish istiqbolini “Turkestanskiy sbornik” va “Turkestanskiye vedomosti” singari nashrlar ham ko‘rsatadi [7; 8].

Tahlilda tarixiylik, qiyosiy-tarixiy yondashuv, tizimli tahlil va sabab-oqibat bog‘liqliklarini aniqlash metodlari qo‘llandi. Tarixiylik metodi yordamida 1867-yildan keyingi boshqaruv va xo‘jalik o‘zgarishlari davriy ketma-ketlikda ko‘rib chiqildi. Qiyosiy metod orqali eski shahar mahallalari, bozorlar va ustaxonalar faoliyati yangi shahar hududlaridagi sanoat, bank hamda transport xizmatlari bilan solishtirildi. Tizimli yondashuv paxtachilik, savdo vositachiligi, temiryo‘l va iste’mol bozorining o‘zaro bog‘liqligini tushuntirish imkonini berdi.

Tadqiqot ko‘lami XIX asrning ikkinchi yarmi – XX asr boshlaridagi shahar xo‘jaligi bilan chegaralangan. “Eski shahar” va “yangi shahar” tushunchalari, avvalo, Toshkent kabi shaharlarning aniq hududiy tuzilishiga nisbatan qo‘llanadi; Samarqand, Skobelev (hozirgi Farg‘ona) va boshqa shaharlar tajribasi esa bir xil emas. 1897-yil uchun keltirilgan 155 673 kishilik demografik ko‘rsatkich butun Toshkent aholisiga tegishli bo‘lib, u eski yoki yangi shahar aholisi, hunarmandlar yoxud ishchilar sonini ifodalamaydi [5]. Mavjud matnda shahar qismlari kesimidagi ishonchli kasbiy statistik qatorlar berilmaganligi sababli ularga oid miqdoriy ulushlar hisoblanmadi.

NATIJALAR (RESULTS)

1. Shahar makonining qayta tashkil etilishi va xo‘jalik ixtisoslashuvi

1867-yildan so‘ng Turkistonning ayrim shaharlarida ma’muriy boshqaruv, harbiy garnizonlar va yangi savdo muassasalari joylashgan hududlar kengaydi. Toshkentda an’anaviy mahallalar va bozorlar mujassamlangan eski shahar bilan Rossiya ma’muriyati hamda Yevropa uslubidagi qurilishlar ustun bo‘lgan yangi qism o‘rtasidagi farq yaqqol namoyon bo‘ldi. Bu farq shaharsozlik ko‘rinishidangina iborat bo‘lmay, aholining bandligi, ishlab chiqarish usullari va bozor resurslariga kirish sharoitida ham sezildi [1; 3].

Eski shahar iqtisodiyotining tarkibida oilaviy ustaxonalar, mayda savdo va dehqonchilik mahsulotlarini qayta ishlash muhim o‘rin tutgan bo‘lsa, yangi shahar

hududlarida ma’muriy xizmatlar, savdo idoralari, qayta ishlash sanoati va transport bilan bog‘liq faoliyat nisbatan tezroq rivojlandi. Biroq ushbu ikki hudud o‘zaro ajralgan emas edi: qishloq va eski shahar bozorlaridan kelayotgan paxta, oziq-ovqat, hunarmandchilik buyumlari hamda ishchi kuchi yangi korxonalar va savdo tarmoqlari faoliyatining muhim manbalaridan bo‘lgan.

2. Eski shaharlar: hunarmandchilik, bozor savdosi va dehqonchilik

Turkistonning eski shahar mahallalarida mahsulot ishlab chiqarish ko‘p hollarda ustaxona va oilaviy mehnatga tayangan. To‘qimachilik va ipakchilik, kulolchilik, temirchilik, misgarlik, zargarlik, ko‘nchilik hamda poyabzalsozlik kundalik ehtiyojni qondirish bilan bir qatorda mahalliy savdo aylanmasida ham muhim ahamiyat kasb etgan. Marg‘ilonning ipakchilik an’analari, Toshkent va Samarqandning bozor tarmoqlari, Andijon, Namangan hamda Qo‘qondagi turli kasb-hunar shakllari mintaqadagi xo‘jalik ixtisoslashuvining ko‘p qirraliligidan dalolat beradi [1; 4].

Hunarmandchilik mahsulotlari avvalo bozorlar, do‘konlar va vositachilik tarmoqlari orqali sotilgan. Bozorlar dehqonlar, hunarmandlar, chorvadorlar va savdogarlar o‘rtasidagi almashinuvni ta’minlagan: don, guruch, paxta, ipak, jun, teri, quritilgan meva hamda tayyor buyumlar ichki savdoda uchragan. Rossiya fabrikalarida ishlab chiqarilgan mato va metall buyumlarning kirib kelishi ayrim an’anaviy hunar turlariga raqobat bosimini kuchaytirgan bo‘lsa-da, mahalliy kiyim-kechak, ipak mahsulotlari va qo‘lda tayyorlangan buyumlarga talab birdaniga yo‘qolmagan [2; 3].

Eski shahar xo‘jaligi qishloq bilan uzviy aloqada bo‘lgan. Sug‘orma dehqonchilik orqali yetishtirilgan bug‘doy, arpa, sholi, poliz ekinlari, meva-sabzavot va paxta shahar iste’moli hamda savdosi uchun resurs vazifasini bajargan. Sug‘orish kanallari va ariqlarning faoliyat yuritishi, suv taqsimoti, mahsulotni saqlash hamda tashish bilan bog‘liq ishlar mahalliy iqtisodiyotning ajralmas tarkibiy qismini tashkil etgan. Shu bois eski shahar iqtisodiyotini faqat hunarmandchilik bilan cheklash uning agrar va savdo aloqalarini yetarli darajada ochib bermaydi.

3. Yangi shaharlar: sanoat, transport va moliya xizmatlari

Yangi shahar hududlari sanoat mahsulotlari ishlab chiqarishdan tashqari xomashyoni dastlabki qayta ishlash hamda savdo-taqsimot vazifalari bilan ajralib turdi. Paxta tozalash zavodlari, yog‘ ishlab chiqarish korxonalari, tegirmonlar, g‘isht tayyorlash ustaxonalari, bosmaxonalar va temiryo‘lga xizmat ko‘rsatuvchi maskanlar shahar mehnat bozorida yangi ish turlarini yuzaga keltirdi. Mazkur tarmoqlarda mahalliy aholi vakillari ishchi, yuk ortuvchi, tashuvchi, yordamchi usta va boshqa vazifalarda mehnat qilgan [3].

Temiryo‘l qurilishi iqtisodiy makonning qayta tashkil etilishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatdi. 1888-yilda Kaspiyorti temiryo‘li Samarqandgacha yetib bordi. 1899-yilda Hovost (o‘sha paytdagi Ursatyevskaya) stansiyasidan Toshkent va Farg‘ona vodiysidagi Andijon yo‘nalishlariga tarmoqlar tortildi [9]. Bu transport yo‘llari paxta, ipak, quritilgan mevalar va boshqa yuklarni tashishni yengillashtirib, bekatlar atrofida omborlar, savdo idoralari va xizmat ko‘rsatish faoliyatining kengayishiga sharoit yaratdi. Shu bilan birga, temiryo‘llarning strategik-harbiy va xomashyo tashish vazifalari mustamlakachilik siyosatining iqtisodiy yo‘nalishlari bilan uzviy bog‘liq edi [2].

Bank-kredit va savdo-moliya munosabatlarining rivojlanishi mahsulot xaridi, omborlash, vositachilik va korxona faoliyatini moliyalashtirishni faollashtirdi. Yirik savdogarlar, paxta xaridorlari va sanoat bilan bog‘liq tadbirkorlar kredit hamda savdo muassasalari orqali faoliyatini kengaytirish imkoniyatiga ega bo‘lgan. Biroq bunday resurslarga kirish barcha qatlamlar uchun bir xil kechmagan; mayda ishlab chiqaruvchilar va ayrim dehqonlar qarzdorlik yoki narx tebranishlari sharoitida iqtisodiy zaiflikka duch kelgan. Shunday qilib, moliya tizimining taraqqiyoti bir tomondan xo‘jalik aylanishini kengaytirgan, ikkinchi tomondan esa iqtisodiy tafovutlarni chuqurlashtirish xavfini kuchaytirgan [3].

4. Muhim tarixiy sanalar va demografik ko‘rsatkich

Turkiston shahar xo‘jaligidagi o‘zgarishlarning davriy ko‘rinishini quyidagi tarixiy voqealar orqali umumlashtirish mumkin. Jadvaldagi aholi soni kasb yoki shahar qismlari bo‘yicha bandlik ko‘rsatkichiga tenglashtirilmaydi.

Sana	Tarixiy holat	Xo‘jalik faoliyati uchun ahamiyati
1867-yil	Turkiston general-gubernatorligi tashkil etildi.	Mustamlakachilik boshqaruvi va shaharlar ma’muriy-iqtisodiy tashkiloti o‘zgardi.
1888-yil	Temiryo‘l Samarqandga yetib keldi.	Uzoq masofali yuk tashish va bozor aloqalari kengaydi.
1897-yil	Toshkentning jami aholisi 155 673 kishi sifatida keltiriladi.	Shahar miqyosidagi demografik ko‘rsatkich; eski va yangi qismlar bo‘yicha taqsimot emas.
1899-yil	Temiryo‘lning Toshkent va Andijon yo‘nalishlariga tarmoqlari barpo etildi.	Transport, omborxona va savdo xizmatlari rivojlanishiga turtki berdi.

1-jadval. Turkiston shahar xo‘jaligidagi ayrim tarixiy ko‘rsatkichlar [5; 9].

5. Paxtachilikning kengayishi va bozor qaramligining kuchayishi

Rossiya to‘qimachilik sanoatining xomashyoga ehtiyoji ortishi Turkistonda paxta yetishtirishni kengaytiruvchi asosiy omillardan biri bo‘ldi. Natijada paxta yetishtirish, xarid qilish, dastlabki qayta ishlash, omborlarda saqlash va temiryo‘l orqali tashish o‘zaro bog‘langan xo‘jalik zanjiriga aylandi. Bunday o‘zgarish mahalliy dehqonlar, paxta xaridorlari, savdogarlar va sanoat korxonalari o‘rtasidagi munosabatlarni kengaytirdi [2; 3].

Paxtachilikning o‘sishi ayrim xo‘jaliklarga bozor orqali daromad olish imkonini bergan bo‘lsa-da, ishlab chiqarishning ma’lum darajada bir turdagi xomashyoga ixtisoslashuvi narx o‘zgarishi, qarz majburiyatlari va oziq-ovqat ekinlariga ajratilgan yer masalalarini keskinlashtirishi mumkin edi. Mahalliy ustaxonalar esa Rossiyadan keltirilgan tayyor mahsulotlar bilan raqobatlashishga majbur bo‘ldi. Shu sababli

xo‘jalikning pul-tovar munosabatlariga kengroq jalb etilishini barcha aholi qatlamlari uchun bir xil ijobiy natija sifatida baholash yetarli emas [1; 3].

MUHOKAMA (DISCUSSION)

Tadqiqot natijalari eski va yangi shaharlarni iqtisodiy jihatdan qat’iy qarama-qarshi, mustaqil tuzilmalar sifatida talqin qilish cheklanganligini ko‘rsatadi. Eski shahar hunarmandchiligi va dehqonchilik mahsulotlarini taklif etgan; yangi shahar esa ularning bir qismini savdo, qayta ishlash, moliyalashtirish hamda tashqi bozorlarga yo‘naltirish tizimiga bog‘lagan. Yangi shahar muassasalari tomonidan yaratilgan ish o‘rinlarida mahalliy aholining ham ishtirok etishi mazkur iqtisodiy aloqalarning uzviyligini tasdiqlaydi. Biroq aloqadorlik iqtisodiy imkoniyatlar tengligini anglatmagan.

Mustamlakachilik sharoitida qurilgan temiryo‘l va korxonalar Turkistonda transport imkoniyatlarini kengaytirgan, mahsulot harakatini jadallashtirgan va mehnat bozoriga yangi kasblarni olib kirgan. Shu bilan bir vaqtda transport yo‘nalishlari hamda qayta ishlash tarmoqlari mintaqani xomashyo yetkazib beruvchi hududga aylantirish bilan bog‘liq ehtiyojlarga xizmat qilgan. Demak, xo‘jalikdagi o‘zgarishlar ikki yo‘nalishda — mahalliy iqtisodiy faollikning o‘sishi va tashqi bozorga qaramlikning ortishi tarzida namoyon bo‘lgan [2; 9].

An’anaviy hunarmandchilikning davom etishi iqtisodiy o‘zgarishlar bir zumda kechmaganligini ko‘rsatadi. Mahalliy mehnat ko‘nikmalari, bozor tarmoqlari, iste’mol odatlari va sug‘orishga tayanuvchi agrar xo‘jalik yangi savdo-sanoat munosabatlari bilan yonma-yon mavjud bo‘lgan. Shaharlarning iqtisodiy taraqqiyotini tushuntirishda aynan shu bir vaqtning o‘zida mavjud bo‘lgan turli xo‘jalik shakllarini hisobga olish muhimdir.

Natijalarni talqin qilishda muayyan metodologik cheklovlar mavjud. Masalan, 1897-yilgi 155 673 kishilik Toshkent aholisi raqami shahar iqtisodiy markaz sifatida yiriklashganini ko‘rsatsa ham, eski va yangi hududlarda hunarmandlar, ishchilar yoki savdogarlar ulushini bevosita aniqlashga imkon bermaydi [5]. Bunday xulosalar chiqarish uchun alohida aholi ro‘yxatlari, korxonalar hisobotlari, kasblar kesimidagi statistik

ma’lumotlar va vaqtli matbuotning aniqlangan sonlarini qiyosan tekshirish zarur [6–8]. Shu bois ushbu maqolada asosan sifat jihatidan qiyosiy tarixiy tahlilga ustunlik berildi.

XULOSA (CONCLUSION)

Turkiston general-gubernatorligi davrida eski va yangi shaharlar aholisining xo‘jalik faoliyati tarixiy an’analar hamda mustamlakachilik siyosati ta’siridagi iqtisodiy o‘zgarishlarning o‘zaro tutashuvi asosida rivojlangan. Eski shahar muhitida hunarmandchilik, mahalliy savdo, bog‘dorchilik va shahar atrofi dehqonchiligi yetakchi o‘rinlardan birini egallagan. Yangi shahar hududlarida esa savdo tashkilotlari, qayta ishlash sanoati, temiryo‘l va bank-kredit tizimi bilan bog‘liq faoliyat ko‘proq ko‘zga tashlangan.

1867-yilda ma’muriy boshqaruvning qayta shakllanishi, 1888-yilda temiryo‘lning Samarqandga yetib borishi hamda 1899-yilda Toshkent va Andijon yo‘nalishlarining barpo etilishi iqtisodiy makondagi o‘zgarishlarni jadallashtirdi. Paxtachilikning kengayishi dehqonchilik, savdo, sanoat va transport o‘rtasidagi aloqalarni kuchaytirgan bo‘lsa-da, mintaqaning tashqi bozor ehtiyojlariga bog‘liqligini ham oshirdi. Shu sababli iqtisodiy o‘sish bilan bir qatorda mustamlakachilik manfaatlari, raqobat sharoitlari va turli aholi qatlamlarining iqtisodiy imkoniyatlari o‘rtasidagi tafovutni ham e’tiborga olish zarur.

Eski va yangi shaharlarni o‘rganish ular orasida mavjud bo‘lgan farqlar bilan birga xo‘jalik aloqalarining o‘zaro bog‘liqligini ochib beradi. Kelgusi tadqiqotlarda 1897-yilgi aholi ro‘yxatining kasb va hudud kesimidagi ko‘rsatkichlarini, sanoat korxonalari hisobotlarini hamda davriy matbuotdagi savdo ma’lumotlarini aniq sahifalar va hujjat birliklari asosida tahlil qilish mazkur xulosalarni miqdoriy jihatdan boyitishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston tarixi. XIX asrning ikkinchi yarmi – XX asr boshlari. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi nashriyoti.

2. Ziyoyev H. Turkistonda Rossiya tajovuzi va hukmronligiga qarshi kurash. – Toshkent: Sharq, 1998.

3. Sodiqov H., Jo‘rayev N. va boshqalar. O‘zbekistonning yangi tarixi. Birinchi kitob: Turkiston chor Rossiyasi mustamlakachiligi davrida. – Toshkent: Sharq, 2000.

4. O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi. “Turkiston general-gubernatorligi”, “Toshkent”, “Temiryo‘l” maqolalari. – Toshkent.

5. Первая всеобщая перепись населения Российской империи, 1897 г. – Санкт-Петербург, 1905.

6. Обзор Сыр-Дарьинской области за 1897 год. – Ташкент.

7. Туркестанский сборник. – Санкт-Петербург; Ташкент.

8. Туркестанские ведомости. – Ташкент.

9. “O‘zbekiston temir yo‘llari” AJ. O‘zbekistonda temir yo‘llari tarixi (rasmiy veb-sayt). – URL: https://railway.uz/uz/gazhk/istoriya_zheleznykh_dorog/

10. Gulbaxor, M., & Bahodir, S. (2025). TIL O ‘RGANISHDA CHATGPT, TARJIMA TIZIMLARI VA ULARNING SAMARADORLIGI. TADQIQOTLAR, 76(3), 17-21.

11. Muzaffar, G., & Bahodir, S. (2025). INSON ORGANIZMIDA UCHRAYDIGAN ICHKI KASALIKLAR. TADQIQOTLAR, 76(2), 71-74.

12. Bakhodir, S., & Dilshoda, R. (2025). EASTERN THINKERS OF THE ERA OF THE FIRST RENAISSANCE. Global Science Review, 8(1), 682-687.

13. Zebo, N., & Bahodir, S. (2025). O ‘RTA ASRLARDA ANGLIYA (V-XV ASRLAR). Global Science Review, 11(1), 85-90.

14. Шамсиддинов, Б., & Гуламов, М. (2023). ЛОГИЧЕСКИЕ СООТНОШЕНИЯ ФИЛОСОФИИ С ЛИТЕРАТУРОЙ. Oriental Art and Culture, 4(3), 332-335.

15. Shamsiddinov, B. J., & Jakbaraliyva, Z. (2022). Scientific and Empirical Relations of Philosophy and Literature. Spanish Journal of Innovation and Integrity, 7, 70-73.

16. Abdullaev, U. B., & Shamshiddinov, B. (2024). O ‘RTA ASRLAR YOZMA MANBALARIDAGI ETNIK NOMLAR. Ijtimoiy-gumanitar sohada ilmiy-innovatsion tadqiqotlar, 1(1).

17. Шамсиддинов, Б. Ж., & Жакбаралиева, З. О. (2022). АБУ АЛИ ИБН СИНО ТИББИЙ ТАРБИЯ ХУСУСИДА. Oriental Art and Culture, 3(2), 670-674.

18. Shamsiddinov, B. (2022). The importance of supporting innovative activities of entrepreneurs in uzbekistan. ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 8.071, 11(11), 165-170.
19. Шамсиддинов, Б. Ж. (2023). МАМЛАКАТИМИЗ МИЛЛИЙ ЮКСАЛИШНИНГ ИЖТИМОИЙФАЛСАФИЙ АСОСЛАРИ. Oriental Art and Culture, 4(5), 345-350.
20. Шамсиддинов, Б. (2020). Тарбия жараёнида шар мутафаккирларининг қ педагогик ва психологик қарашлари. In Актуальные вопросы развития современного общества, экономики и профессионального образования (pp. 268-271). Российский государственный профессионально-педагогический университет.
21. Shamsiddinov, B. B. DINSHUNOSLIKNING BOSHQA FANLAR BILAN ALOQASI.
22. Shamsiddinov, B. B. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi.
23. YANGI, V. T. V. M., & YONDASHUVLARI, T. H. OZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TALIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI “ZAMONAVIY JAHON TARIXSHUNOSLIGIDA FARG’ONA.
24. YANGI, V. T. V. M., & YONDASHUVLARI, T. H. OZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TALIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI “ZAMONAVIY JAHON TARIXSHUNOSLIGIDA FARG’ONA.
25. Shamsiddinov, B. B. DINSHUNOSLIKNING BOSHQA FANLAR BILAN ALOQASI.
26. Shamsiddinov, B. B. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi.
27. Shamsiddinov, B. M. U. (2026, June). HISTORICAL AND ETHNOGRAPHIC FEATURES OF POTTERY-RELATED RITUALS IN THE FERGANA VALLEY. In *International Conference Platform* (No. 6, pp. 135-143).
28. Ruxshona, A., & Bahodir, S. (2026). IS’HOQXON IBRATNING MA’RIFATPARVARLIK FAOLIYATI VA ILMIY MEROSI. Ustozlar uchun, 104(1), 284-292.

29. Bahodir, S. (2026). TALABALARNING MUSTAQIL TA’LIMINI TASHKIL ETISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O ‘RNI VA AHAMIYATI. Лучшие интеллектуальные исследования, 78(1), 496-510.
30. Bahodir, S. (2026). ZAMON TANLAMAS TRAGEDIYA: SOFOKLNING “SHOH EDIP” ASARIDA TAQDIR, BILISH VA INSON MAS’ULIYATI. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 79(2), 274-279.
31. Farangizbegim, S., & Bahodir, S. (2026). QADIMGI HINDISTON SIVILIZATSIYASI: SHAKLLANISHI, TARAQQIYOT BOSQICHLARI VA JAHON TARIXIDAGI O ‘RNI. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 79(2), 267-273.
32. Farangizbegim, S., & Bahodir, S. (2026). 1918–1939-YILLARDA GERMANIYA: VEYMAR RESPUBLIKASIDAN NATSISTLAR DIKTATURASIGACHA. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 79(2), 254-266.
33. Farangizbegim, S., & Bahodir, S. (2026). ARAB XALIFALIGI TARIXI (NARSHAXIYNING “BUXORO TARIXI” ASARI MISOLIDA). Ustozlar uchun, 105(1), 306-318.
34. Farangizbegim, S., & Bahodir, S. (2026). IJTIMOIY SIYOSAT VA UNING AMALGA OSHIRILISH BOSQICHLARI. Лучшие интеллектуальные исследования, 78(1), 482-495.